
Kijkwijzer 'bewust leermiddelen kiezen' voor vakgroepen

Reflecteren over het eigen beleid is kenmerkend voor kwaliteitsontwikkeling. Werken met een kijkwijzer past binnen het [referentiekader voor onderwijskwaliteit](#): K1, K2, K3 en BL7.

Deze kijkwijzer maakt deel uit van een drieluik met het oog op het bewust en geïnformeerd omgaan met leermiddelen.

De kijkwijzer 'bewust leermiddelen kiezen' voor vakgroepen is opgebouwd rond drie invalshoeken die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn wanneer het gaat over leerplanrealisatie: vak, leerlingen en leraren. Elke invalshoek bestaat uit een vragenreeks die aanzet tot reflectie met de voltallige vakgroep.

- Invalshoek "vak" gaat in op curriculumrealisatie en vakinhoud: vakgroepen kunnen op basis van de vragen inschatten of
 - het leermiddel toelaat de leerplandoelen te realiseren;
 - het leermiddel inhoudelijk correct is.
- Invalshoek "leerlingen" gaat in op leer- en ontwikkelingsprocessen van alle leerlingen: vakgroepen kunnen op basis van de vragen inschatten of
 - het leermiddel aandacht besteedt aan taalontwikkeling van leerlingen;
 - het leermiddel aandacht besteedt aan een overzichtelijke lay-out en een doelgerichte combinatie van media;
 - het leermiddel doordacht en coherent is opgebouwd;
 - het leermiddel diepgaande verwerking van de leerstof ondersteunt;
 - het leermiddel inspeelt op differentiatie en toegankelijkheid.
- Invalshoek "leraren" gaat in op ondersteuning van de leraar: vakgroepen kunnen op basis van de vragen inschatten of het leermiddel leraren ondersteunt bij het lesgeven.

Ga je met je vakgroep aan de slag, neem dan zeker de complementariteit tussen die drie invalshoeken in overweging. Het is de bedoeling om via de vragenreeksen tot een weloverwogen keuze voor een leermiddel te komen. Compromis, debat en evenwicht zijn daarbij sleutelbegrippen.

1 Curriculumrealisatie en vakinhoud

1.1 Afstemming op de leerplannen

Is het voor de leraar duidelijk welke leerplandoelen aan bod komen in de verschillende onderdelen van het leermiddel?

Komen alle leerplandoelen aan bod in het leermiddel? Komen de doelen aan bod op het minimaal verwachte niveau (cognitief beheersingsniveau, complexiteit, mate van
--

autonomie)?
Worden de doelen uitgewerkt in overeenstemming met het leerplan? Is het leermiddel in lijn met de krachtlijnen en aandachtspunten in de pedagogisch-didactische duiding van het leerplan?
Sluit het leermiddel inhoudelijk aan bij de leerplandoelen?
Komen de doelen evenwichtig aan bod en klopt dat met een realistische timing?
Is het voor de leraar duidelijk wat hij aan bod moet laten komen omdat het vanuit het leerplan wordt gevraagd, en wat hij kan aanbieden?
Is er aandacht voor het realiseren van leerplandoelen van het Gemeenschappelijk funderend leerplan (GFL)?
Zet het leermiddel leerlijnen uit over de graden heen?
Stemt het leermiddel didactische werkvormen af op de doelen?
Vraag vanuit de vakgroep: ...

1.2 Vakinhoud

Is het leermiddel vakinhoudelijk correct?
Laat het leermiddel actualisatie toe? (actuele contexten, actuele data, recente bevindingen, maatschappelijke uitdagingen ...)
Is er - waar van toepassing - aandacht voor vakoverschrijdend werken en werkplekleren? Biedt het leermiddel leerlingen de mogelijkheid om kennis en vaardigheden van andere vakgebieden te integreren?
Vraag vanuit de vakgroep: ...

2 Leer- en ontwikkelingsprocessen van alle leerlingen

2.1 Taal en vormgeving

Is het gehanteerde taalgebruik helder, rijk en afgestemd op de doelgroep?
Biedt het leermiddel voldoende taalsteun?
Biedt het leermiddel een overzichtelijke lay-out?
Combineert het leermiddel verschillende media op een coherente en geïntegreerde manier die leerprocessen versterkt? Bv. Zet het leermiddel digitale didactiek in ter ondersteuning van het leerproces?
Vraag vanuit de vakgroep: ...

2.2 Doordachte en coherente opbouw

Biedt het leermiddel een overzichtelijke structuur?
Biedt het leermiddel een doordachte opbouw?
Verbindt het leermiddel nieuwe inhoud met eerder verworven relevante kennis? Wordt er gepeild naar voorkennis?

Werkt het leermiddel toe naar opdrachten waarin eerder aangeboden kennis wordt geïntegreerd?
Biedt het leermiddel voldoende kansen om het geleerde toe te passen in andere situaties dan waarin de leerlingen de betreffende kennis of vaardigheid hebben verworven?
Integreert het leermiddel gespreide herhaling?
Vraag vanuit de vakgroep: ...

2.3 Diepe verwerking van de leerstof

Introduceert het leermiddel nieuwe begrippen duidelijk?
Biedt het leermiddel een relevante variatie in oefentypes aan?
Biedt het leermiddel voldoende flexibele en ontwikkelingsgerichte verwerkingsopdrachten/kansen op maat van de leerling en die diepgaand aan het denken zetten?
Biedt het leermiddel relevante leeractiviteiten aan om in verschillende contexten te oefenen?
Biedt het leermiddel mogelijkheden om talige interactie in te zetten als middel om te leren?
Stimuleert en ondersteunt het leermiddel de leerling in leren leren ?
Biedt het leermiddel de leerlingen de mogelijkheid om hun eigen leren in handen te nemen?
Worden de leerlingen actief betrokken bij hun leerproces?
Is er een inhoudstafel als wegwijzer en middel om leerlingen zelfstandig aan de slag te zetten?
Ondersteunt het leermiddel het leerproces van de leerling bij opdrachten door het geven van effectieve feedback?
Is er bv. een leerpad waar leerlingen op eigen tempo mee aan de slag kunnen, wordt er feedback geboden ...?
Vraag vanuit de vakgroep: ...

2.4 Differentiatie en toegankelijkheid

Faciliteert het leermiddel voor alle leerlingen het bereiken van de leerplandoelen?
Is het leermiddel inzetbaar in verschillende fasen van het zorgcontinuüm?
Zijn er aanpassingen mogelijk waardoor leerlingen met specifieke ondersteunings behoeften ook makkelijk gebruik kunnen maken van de methode?
Biedt de methode mogelijkheden voor leraren om te differentiëren in complexiteit, abstractievermogen, ondersteuning ...?
Zie PRO-pagina ' Differentiatie in het secundair onderwijs ' en ' Kijkwijzer differentiatie '
Is er voldoende mogelijkheid om te differentiëren op basis van de ontwikkelingsnoden, behoeften en interesses van leerlingen?
Zijn de contexten betekenisvol en afgestemd op de doelgroep?

Wordt er rekening gehouden met cultuurverschillen, verschillen in socio-economische achtergrond of tijdsgebonden contexten?
Is het digitale platform voor de leerlingen eenvoudig raadpleegbaar?
Biedt het leermiddel alternatieven voor leerlingen die thuis over weinig digitale mogelijkheden beschikken?
Heeft het leermiddel een correcte prijs-kwaliteitverhouding?
Vraag vanuit de vakgroep: ...

3 Ondersteuning van de leraar

Maakt het leermiddel de overkoepelende visie duidelijk?
Is er een kwaliteitsvolle handleiding beschikbaar voor de leraren? Verduidelijkt het leermiddel per onderdeel de inhoudelijke en/of (vak)didactische keuzes?
Houdt het leermiddel rekening met ontwikkelingen binnen de (vak)didactiek waarvan de effectiviteit is aangetoond?
Biedt het leermiddel ruimte of inspiratie voor eigen keuzes, een eigen didactische aanpak of differentiatie door de school/vakgroep/leraar? Zie PRO-pagina ' Lessen met effect '
Is de methode gemakkelijk aan te vullen met eigen lesmateriaal?
Is er voor de leraar extra (digitaal) lesmateriaal beschikbaar?
Biedt het materiaal kansen op breed evalueren, met aandacht voor formatieve, summatieve, product- en procesevaluatie? Zie PRO-pagina ' Evaluatie in het secundair onderwijs '
Is er een mogelijkheid om leerwinst van de leerlingen te meten?
Vraag vanuit de vakgroep: ...

4 Referenties

Bellens, K., Byls, H., Van Assche, J., Kirschner, P. A., & Verachtert, P. (2022), [Wijze Lessen voor het ontwikkelen, kiezen en gebruiken van leermiddelen in het leerplichtonderwijs](#): handleiding bij een kader voor didactische kwaliteit van leermiddelen. Thomas More Hogeschool

Centrum voor leermiddelenadvies, [MLK-light](#). Amersfoort.

Kwaliteitsalliantie (2024), Leeswijzer. Indicatoren kwaliteit van leermiddelen secundair onderwijs

Leerpunt (2026). [Kwaliteitskader voor leermiddelen](#). Stichting Leerpunt.